J T T

ÚVOD

V rámci mého příspěvku bych vás chtěla seznámit s výzkumem, jenž se zabýval postavou Marie Dominiky z Martinic. Tato šlechtična českého původu totiž zasáhla do dění ve zdejším regionu, což zůstávalo až doposud skryto. Pro objasnění celé situace začněme s tím, kdo byla Marie Dominika z Martinic?

MARIE DOMINIKA Z MARTINIC „ZAPOMENUTÁ ŠLECHTIČNA“

Jedná se o celkem neznámou šlechtičnu, která ve druhé třetině 18. století spravovala zelenohorské panství, jež zdědila po svém otci. Po její smrti pak přešel majetek na rodinu Colloredo Mannsfeldů. Osud této české aristokratky je veřejnosti znám zejména prostřednictvím pověsti, která se od nepaměti traduje na nepomucku.

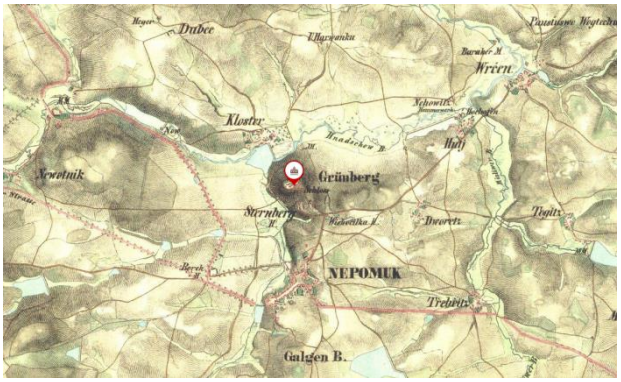

POVĚST O ČERNÉ PANÍ

Dle této pověsti si v mládí oblíbila místního myslivce a chtěla si ho vzít. Její rodiče s tím nesouhlasili, ale i přes jejich odpor nedbala a nakonec otěhotněla. Myslivec byl nedlouho poté nalezen v lese pod zámkem zastřelený. Vysvětlení? Zastřelili ho prý

pytláci. Marie Dominika pak doma porodila děťátko. Otec tuto hanbu nesnesl a rozhodl se pro radikální řešení. Nechal dítě zazdít do kouta za krbem. Mladá šlechtična se pak měla provdat, ale žádného z urozených a bohatých ženichů si nevybrala. Nakonec se rozhodla pro život v klášteře, odkud vládla zelenohorskému panství až do své smrti. Poté se její duše vrátila zpět na místo, kde mělo být zazděné její dítě. V noci prý vycházela z obrazu (jednalo se o její portrét) v jednom z pokojů a jako černá paní bloudila zámeckými chodbami. Povídá se, že dodnes se tam zjevuje a s nářkem hledá svého potomka.

Toliko k veřejně známým informacím o mladé šlechtičně. Když bychom to shrnuli, jeden obraz zachycující její podobu a k němu se vážící pochybný příběh s nadpřirozeným koncem.

JAK TO BYLO DOOPRAVDY?

Potvrdilo se heslo, že na každém šprochu, pravdy trochu…

Marie Dominika z Martinic byla dcerou královského místodržícího, nejvyššího hofmistra *a rytíře Řádu zlatého rouna,* Adolfa Bernarda z Martinic. Narodila se někdy kolem roku 1722 a byla jedinou dědičkou otcova majetku, tedy lukrativní nevěsta. Jako vášnivá čtenářka a bibliofilka měla v oblibě sv. Bartoloměje, a v mládí se aktivně podílela na šíření jeho kultu. V době, kdy veřejné mínění oslavovalo spíše nově kanonizovaného Jana Nepomuckého!

Rodina měla světce zmíněného světce v oblibě již několik generací, avšak osud tomu chtěl, aby se na to zapomnělo. Tak například, na konci 17. století nechal dědeček Marie Dominiky vystavět kostelík v Pacově u Žerotína, který měl být zasvěcen právě sv. Bartoloměji. Důsledkem špatné komunikace a deštivého počasí došlo k záměně, a kostelík vysvětili jako kostel sv. Blažeje. (špatně čitelné rozmočené dopisy).

Ve snaze propagovat kult sv. Bartoloměje pokračovali členové rodu Martiniců dál. Vhodným místem k obnovení kultu sv. Bartoloměje se zdál hrad Točník, kde za přispění pražského arcibiskupství pomohli roku 1733 zavést tradici poutí na sv. Bartoloměje, jemuž zde byla nově zasvěcena hradní kaple. Marie Dominika se osobně účastnila každoročních oslav a vždy se tu těšila velké přízni.

SEZNÁMENÍ NA CÍSAŘSKÉ SVATBĚ

V polovině 30. let se pak udály asi ty nejpodstatnější okolnosti související s pozdějším odchodem Marie Dominiky do vídeňského kláštera. Krom církevního procesí za sv. Bartolomějem v tom sehrála zásadní roli jedna významná svatba. Jednalo se o sňatek Marie Terezie a Františka Štěpána Lotrinského, která se konala v únoru roku 1736. Ke svatební tabuli zasedli příbuzní a široký císařský dvůr, jehož členy byla i dvorní dáma Marie Dominika z Martinic. Objevil se tu rovněž rada a komoří lotrinského vévody, hrabě Leopold Raigecourt. Hostina s tancem, jako každá šlechtická kratochvíle, umožňovala účastníkům odnepaměti navázat nové kontakty. Tak došlo i na setkání mladé šlechtičny s komořím. Jistě si měli co povědět. Rodina hraběte Raigecourta totiž také silně uctívala sv. Bartoloměje. Dokonce vlastnila velmi cennou relikvii, která dala do pohybu sled mnoha zásadních událostí, jež potvrdily, že v sobě oba mladí křesťané našli zalíbení.

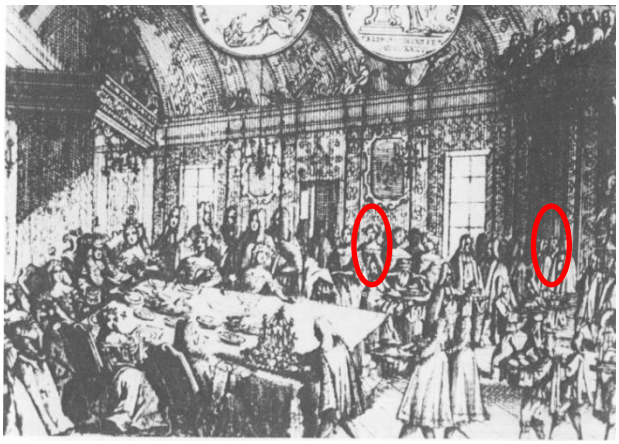

Na této hostině však došlo ještě k jednomu důležitému setkání, ze kterého vzešla závazná dohoda. Hrabě Leopold Jan Windischgrätz se dohodl s vdovou Marií Eliškou Martinicovou roz. z Jörgen Tolletu, že by mohli spojit rodiny a v budoucnu nechat sezdat jejich prozatím nezletilé děti, Leopolda Viktorína s Marií Dominikou. Dohoda byla 15. března 1736 stvrzena právním dokumentem, smlouvou. Ke smluvenému sňatku však nedošlo. Mladá šlechtična totiž zahořela láskou k Lotrinčanovi, se kterým byla od císařské svatby v blízkém kontaktu.

RELIKVIE A SCHŮZKA V LESE

Z jejich soukromé korespondence vyplývá, že se hrabě Raigecourt měl v srpnu roku 1736 zúčastnit na Točníku poutě za sv. Bartolomějem, kam jej pozvala Marie Dominika. Jeho účast měla mít zásadní význam. Hrabě totiž svolil, na naléhání mladé hraběnky, a chtěl do procesí zapůjčit relikvii sv. Bartoloměje, jež si přivezl jeho otec počátkem 18. století ze svaté země, z Jeruzaléma. Celá věc podléhala utajení, o čemž svědčí šifrovaná korespondence. Nelze již zjistit proč, ale zchudlý hrabě Raigecourt patrně nechtěl, aby se zjistilo, že relikvie se nachází v jeho vlastnictví. Koncem června tak mělo na Točníku dojít k setkání, při kterém by Marie Dominika relikvii převzala a následně ji poskytla pro účely procesí. Jejich první setkání však nedopadlo.

Došlo k fatálnímu omylu služebnictva mladé šlechtičny, které špatně pochopilo instrukce: Jedeme na Točník za tím švihákem. Po těchto slovech následovala několikahodinová cesta, na jejímž konci se Marie Dominika ocitla v Točníku u Švihova. Může za to původní název tohoto hradu. Donedávna se historici domnívali, že pochází z německého Swihoff (Schwartz hoff – černý dvůr), ale nejnovější výzkumy prokázali jiný původ. Dokládají to stará vyobrazení Švihova, například Willenbergova veduta hradu i s označením: Svihäck, (základ slova můžeme hledat u německého hacken - klofnout).

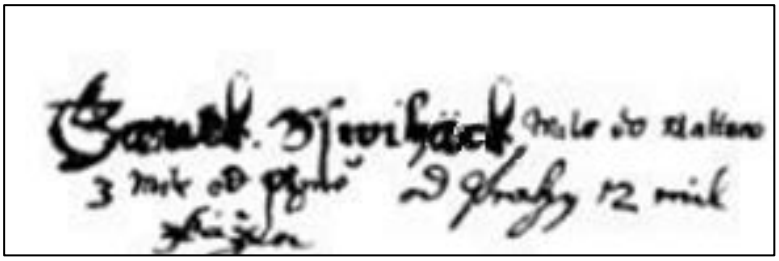

Stejnou informaci dokládají rovněž údaje z II. vojenského mapování, kde opět čteme „Świhak“. Myšlenková asociace kočího tak způsobila, že dovezl Marii Dominiku na Točník za Świhák, a ne za švihákem na Točník.

Kdyby bývala přímo jmenovala hraběte, za kterým jede, jistě by k záměně nedošlo. Všichni u dvora věděli, že pro Raigecourta je spíše signifikantní Točník u jiného hradu, který přímo odkazoval na jeho finanční situaci…

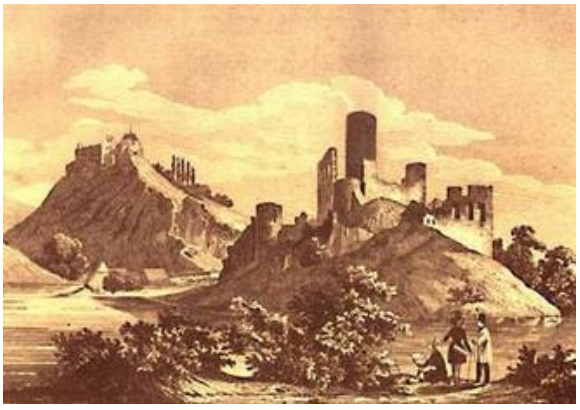

AFÉRKA A JEJÍ NÁSLEDKY

Marie Dominika se s hrabětem pravděpodobně nakonec sešla. A ten rok se poprvé a naposledy v procesí objevila relikvie sv. Bartoloměje. Marie Dominika jezdila na podzim toho roku na Točník velmi často. Docházelo zde k tajným schůzkám s hrabětem Raigecourt. Místem jejich setkání se stalo zákoutí za skálou u cesty do Březové. Konec konců toto místo si charakter takovýchto schůzek uchoval ještě hluboko do 19. století. Na počátku 20. století tu pak byl místní mládeží osazen křížek.

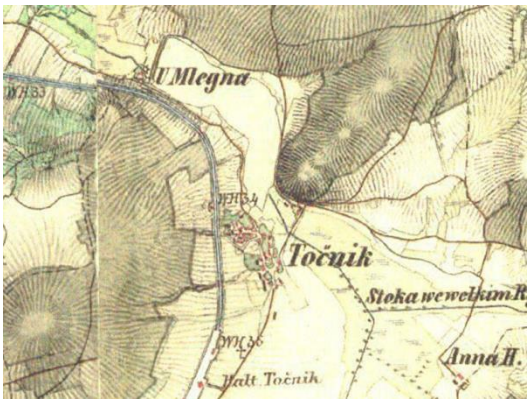

Aféra došla tak daleko, že Marie Dominika z Martinic nedodržela slib daný rodině Windischgrätzů a místo toho si tajně vzala hraběte Raigecourt. Sňatek proběhl uprostřed noci 9. února 1737 v již zmíněném Točníku u Švihova (lze tím sledovat úhybnou strategii, pokud by je někdo hledal, tak v místě, kde se scházeli, tedy u Žebráku). Jako svatební dar obdržela Marie Dominika rodinný klenot, relikvii sv. Bartoloměje osazenou do křížku na řetízku. Relikvie svatého tak z majetku rodiny Raigecourt přešla do držení české šlechty. Navzdory dalším událostem se Dominika tohoto daru nikdy nevzdala a nosila jej až do konce svého života.

Zbývá už jen dovyprávět co se dělo poté, kdy se aféra provalila.

Tento „nelegální“ svazek netrval dlouho. Rodina Widnischgrätzů si vynutila jeho anulování a potrestání hraběnky i její rodiny za nedodržení rok staré svatební smlouvy. Dominika z Martinic se musela na rok uchýlit do kláštera. Poté se se souhlasem rodiny směla znovu provdat, ale toho nevyužila a už zůstala jeptiškou. Oficiálně neměla děti, ale o tom by se možná dalo polemizovat. (Rok v klášteře?). K tomu zajímavost: svůj majetek odkázala vzdálenému příbuznému, Františku Gundakarovi Colloredo Mansfeldovi. Proč? Jistě by to pomohla odhalit hraběnčina závěť. Prozatím se lze pouze

domnívat, že zde existovala nějaká rodinná vazba. Pokud bychom se přiklonili k teorii, že Marie Dominika měla s Raigecourtem dítě, mohla ho dát na výchovu ke vzdáleným příbuzným. Mohl by tak být Gundakar Colloredo-Mansfeld jejím utajovaným synem? Tato problematika by si zasloužila samostatný výzkum. Jen pro zajímavost, jeho potomek, Josef František Coloredo-Mansfeld byl také majitelem Točnického panství. Můžeme zde tedy sledovat, jak se kruh uzavírá.

A co se stalo s relikvií sv. Bartoloměje? Její stopy mizí v druhé polovině 18. století. Dnes už se ví, že po smrti Marie Dominiky byla relikvie uchována v tajné schránce na zámku Zelená Hora, kde jí v loňském roce náhodou objevili při opravách. Její schránka (i dřevěný zlacený křížek) se momentálně restauruje. S laskavým svolením města Nepomuk a občanským sdružením Starý Nepomuk vám samotnou relikvii mohu ukázat. Po 281 letech se opět vrací na toto místo.

Mimochodem, při speciálně konaných prohlídkách zámku se průvodci ještě i dnes s oblibou zmiňují právě o šlechtičně a její nešťastné lásce k myslivci. S tím se nabízí další otázka. Proč je v příběhu tak silně zakořeněná postava myslivce, když fakta jasně uvádějí, že se jednalo o celkem vysoce postaveného šlechtice, ač bez hmotného zajištění?

Vysvětlení mohou přinést události léta 1736.

Na veřejnost se dostávaly informace o zmíněné aféře. Poddaní na zelenohorském panství měli tyto zprávy jen zprostředkované a tudíž zákonitě zkreslené (každý si pamatuje, jaké výsledky se objevují při hře na „tichou poštu“). Služebnictvo si mohlo události a postavy spojit se vzpomínkou na nepodařenou schůzku Marie Dominiky v lesích u Švihova. A z hraběte se rázem stal hajný, myslivec žijící na zelenohorském panství. Konec konců postava méně urozeného nápadníka lépe vyhovovala lidové slovesnosti. Umožnilo to tzv. černobílé vidění konfliktu: chudý myslivec = kladný hrdina, bohatý šlechtic = záporný hrdina.

VEČERNÍČEK

A to nás opět přivádí k pověsti, jež byla zmíněna v úvodu. Stala se totiž námětem dětské pohádky a zfilmovaného večerníčku, jehož autorem není nikdo jiný, než věhlasný Václav Čtvrtek. Když jako mladý pracoval v Chebu, jezdil za svým děvčetem do Plzně. Odtud již to do Nepomuka není daleko, a tak se k pohádkáři a milovníku příběhů donesla i pověst o Marii Dominice, která se zamilovala do hajného. Nechal se inspirovat oním motivem: myslivec vs. bohatý a urozený v boji o přízeň děvčete, a výsledkem je nám všem známá pohádka o hajném Robátkovi (1979).

Charaktery postavám rozdělil Václav Čtvrtek podobně, jako je to v příběhu z pověsti. Zajímavé je, že v několika bodech dochází i k drobným vzhledovým podobnostem se skutečnými postavami, aniž to autoři večerníčku tušili.

JOSEFKA

Mladé, žádané, skromné a kultivované děvče.

Znázorněna je při jízdě na divočákovi. Všimněte si prosím toho aristokratického držení těla. Tyto vybrané způsoby jasně odkazují na podobnost s postavou Marie Dominiky z Martinic

KOTRČ

Kotrč, bohatý avšak neatraktivní hromotluk, který se pokouší o Josefčinu přízeň. S hrabětem z Windischgrätzu příliš společného nemá, snad jen ty peníze (a výraz jako by ho něco ofouklo).

HAJNÝ ROBÁTKO

U hlavního hrdiny pohádkového seriálu lze sledovat hned několik podobností. Tak například jeho vzhled, je to mladý, sličný kavalír, dle účesu a knírku možná Francouz? A kdybychom chtěli zajít ještě dál, podívejme se na jméno: stejné iniciály jako hrabě Raigecourt - HR!

ZÁVĚR

Předkládaný text seznámil čtenáře se zapomenutou šlechtičnou Marií Dominikou z Martinic a jejím pohnutým osudem spojeným se zdejším regionem a kultem sv. Bartoloměje. Především se pokusil upozornit na fakt, že výsledky vroucné barokní zbožnosti se mohou negativně podepsat na životních osudech jedinců. Příběh nešťastně zamilované šlechtičny a zchudlého šlechtice vyvolal tak silnou odezvu ve veřejném mínění, že se příběh formou pověsti hluboce zaryl do lidové slovesnosti plzeňského kraje. Takovou odezvu, která se ještě dnes prostřednictvím pohádky dostává do povědomí nejmladší generace.
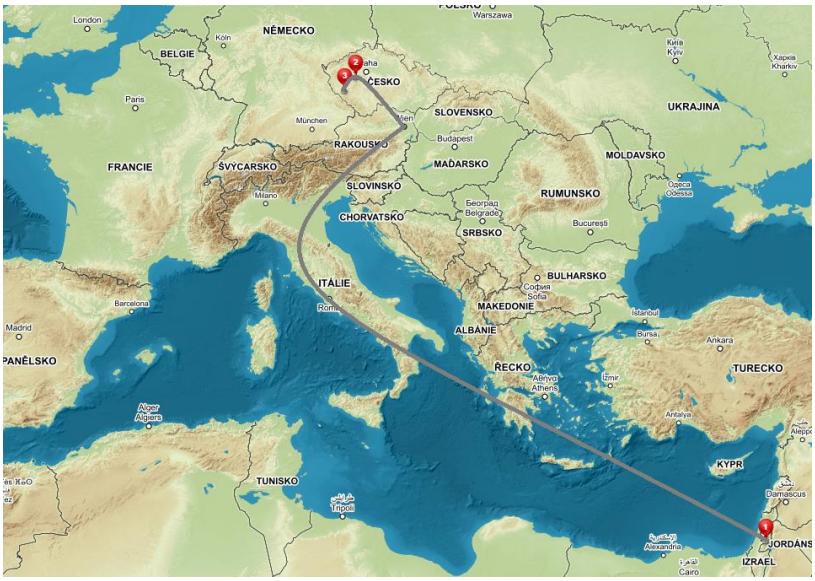
A za vším je jeden malý kousek kůže, jež cestoval na trase Jeruzalém – Točník – Točník.